

Vystaveno: 08. 02. 2004 (3028 přečtení)

Američané byli ochotni žít s iráckým diktátorem Saddámem Husajnem do doby, než začal prodávat ropu za eura místo za americké dolary.

Dobrý jako zlato

Koncem druhé světové války měly Spojené státy americké nejsilnější ekonomiku na světě a jako jediná vyspělá země průmysl nezničený a nedotčený válkou. Obrovská kapacita výroby Spojených států učinila z amerického dolaru nejvýhodnější měnu na globálním trhu. Proto se dolar stal nejpřijatelnější měnou ve světě.

V letech 1944 až 1971 byl americký dolar "kryt" zlatem, tedy americká vláda byla zavázána nakupovat a prodávat zlato za předem stanovenou cenu. Vlády jiných zemí se chovaly obdobně, přičemž měnové kursy těchto zemí byly navzájem pevné. Avšak koncem 50. let 20. století ekonomická obnova Evropy a Japonska vyvolala podezření, že v oběhu ve světě je příliš mnoho amerických dolarů. Centrální banky proto začaly měnit dolary za zlato podle smlouvy z Bretton Woods z roku 1944, která takovou výměnu zajišťovala. V roce 1971 americký prezident Richard Nixon na snížení zlatých rezerv reagoval zrušením zlatého standardu. Systém pevných měnových kursů se začal rozpadat. Ve Spojených státech byl dolar zákonnou měnou krytou pouze závazkem americké vlády, že bude přijat jako prostředek splácení dluhů. Očekávalo se, že dolar bude ztrácet svoji hodnotu, jakmile obchodníci začnou místo dolaru používat také evropské a asijské měny. Záchrana dolaru však přišla nečekaně brzy.

Zčernalé zlato

V roce 1973 Organizace zemí vyvážejících ropu OPEC (the Organization of Petroleum Exporting Countries) neočekávaně čtyřnásobně zvýšila ceny ropy. Země OPEC však nadále přijímaly za prodej své ropy americké dolary a tím se po této měně celosvětově zvýšila poptávka. Americký dolar začal být v podstatě kryt ropou místo zlatem. Americká vláda přitom žádnou ropu vlastnit nemusela. Pokud se ropa prodává pouze za dolary, všechny země, které potřebují ropu dovážet (tedy zejména průmyslově vyspělé státy), americké dolary přijímají za export svého zboží. Každý, kdo chce od těchto zemí nakupovat, musí platit v dolarech. Centrální banky všech zemí, aby ubránily své národní měny před možnými útoky spekulantů, musí mít dolarové rezervy. K získání kapitálu si rozvojové země musí půjčovat dolary a své dluhy musí splácet exportem zboží, za něž jim bude zapláceno v dolarech. Asi 2/3 všech měnových rezerv, více než 4/5 všech obchodních transakcí, více než polovina světového objemu exportu a všechny půjčky Mezinárodního měnového fondu (IMF, the International Monetary Fund) jsou realizovány v dolarech. Tyto faktory vyvolávají poptávku po dolarech a vedou k ke zhodnocení dolaru. Díky tomu jsou země OPEC stále ochotnější přijímat platby v dolarech.

Koncem 70. let 20. století pokles cen ropy omezil poptávku po amerických dolarech a narůstající dluh zemí třetího světa snížil důvěru v dolarové vklady. Vláda Spojených států použila federální rezervy na obranu dolaru a uměle zvýšila jeho kurs na rekordní úroveň. Hluboce zadlužené rozvojové státy dodnes doplácují na tento krok. Druhá ropná krize v letech 1979 až 1980 poptávku po americkém dolaru obnovila.

Spojené státy americké proto mohou exportovat dolary, které prakticky nic nestojí, a za ně získávají skutečné zboží a služby. Pokud se tyto dolary

dostanou do zahraničních rezerv, mohou být investovány pouze do amerických aktiv. Tento příliv zahraničních investic (na kapitálovém účtu platební bilance) povzbuzuje americký trh s akcemi a trh s nemovitostmi. Spojené státy tak mohou žít s obrovským deficitem obchodní bilance (na běžném účtu platební bilance) bez znehodnocení dolaru. Na tom vydělávají současní vlastníci půdy, nemovitostí a akcií a naopak prodělávají chudší pracující, kteří žijí v karavanech na okraji amerických velkoměst, protože nemají dostatečnou kupní sílu a nemohou si pronajmout nemovitost. Běžní majitelé domů se mohou domnívat, že hodnota jejich majetku roste, avšak jakmile se stěhují, tak vyšší prodejní cena jejich původního domu je znehodnocena ještě vyšší cenou nového domu. Skutečně vydělávají jen velcí investoři.

Trvalý příliv zahraničních investic musí vyrovnávat ohromný obchodní deficit. Dovoz do Spojených států převyšuje vývoz téměř o 50%, tedy asi o 5% hrubého domácího produktu. Zahraniční zadluženost Spojených států dosahuje asi 60% ročního hrubého domácího produktu.

Dolar v ohrožení

Hlavní hrozbou globální nadvlády jedné měny je požadavek na rozložení investic. Dolarová nadvláda se zakládala na velikosti ekonomiky Spojených států a na obchodování s ropou v dolarech. Pokud by se však na trhu s ropou objevila druhá měna, brzy by se stala součástí běžného obchodu a záložní měnou, zejména pokud by tato měna byla podložena ekonomikou srovnatelnou velikostí se Spojenými státy.

V roce 1999 jedenáct členských států Evropské Unie přijalo jako společnou měnu euro. Dvanáctým státem se stalo Řecko o rok později. Od 1. ledna 2002 těchto dvanáct států stáhlo své národní měny z oběhu a dokončilo tak největší měnovou reformu v historii.

Evropská měnová zóna má dnes na světovém obchodu větší podíl než Spojené státy. Importuje například více ropy než Spojené státy americké a je hlavním partnerem zemí Středního Východu. Euro má vyšší úrokové sazby než americký dolar a evropská zóna nemá tak vysoký zahraniční dluh a obchodní deficit jako Spojené státy. Členské státy Evropské unie musí dodržovat přísná omezení pro zadlužení svých státních rozpočtů a Evropská centrální banka má výjimečně silnou pozici na ochranu kupní síly eura. Tyto faktory přispívají k rostoucí důvěře v euro ve světě. V roce 2002 národní banky Ruska, Číny, Taiwanu a Kanady převedly část svých devizových rezerv na euro. Silné euro také podporuje rozšíření Evropské unie a vyvíjí tlak na Dánsko, Švédsko a Velkou Británii, aby přistoupily k této společné evropské měně. V prosinci 2002 bylo do Evropské unie přijato s platností od května 2004 dalších deset zemí, zejména ze Střední Evropy. Tím vznikne společný trh o síle 450 miliónů spotřebitelů, který bude nakupovat více než polovinu produkce ropy zemí OPEC. Přitom jediným argumentem, proč dávat přednost dolaru před eurem, je možnost nákupu ropy za tuto měnu. Tento argument však nemá pro země OPEC žádný význam. Naopak by mohly do poloviny roku 2003 převést své rezervy na euro. Pokud by země OPEC začaly obchodovat s ropou v euro, vzrostla by po této měně poptávka, což by vedlo ke zhodnocení měnových rezerv euro. Podobné argumenty však platí také pro nečleny OPEC, jako je Rusko a Norsko, které jsou obchodně vázány spíše na Evropskou unii než na Spojené státy americké.

Pokud by se euro stalo globální měnou jako silný konkurent amerického dolaru, hodnota amerického dolaru by začala klesat. Navíc by se začal

snížovat zahraniční dluh chudých rozvojových zemí v neprospěch jejich věřitelů. Přeměna dolarových rezerv by vyvolala prodej aktiv, do nichž byly tyto dolary investovány. Tato aktiva by zaplavila americký trh se zbožím a službami, což by vedlo k jejich odlivu ze Spojených států a k následnému snížení životní úrovně. Přebytek dolarů by způsobil ve Spojených státech značnou inflaci. Nejrychleji by zareagovala americká burza s akcemi, která by zaznamenala celkový propad. Reálné ceny majetku a akcií by klesaly. Příliv zahraničních investic by se zastavil. Spojené státy by byly nuceny více vyvážet, aby snížily svůj obchodní deficit a zahraniční dluh. Aby americká vláda zamezila další inflaci, z federálních rezerv by zvýšila úrokové sazby, podporovala by dolar a snažila by se přilákat zahraniční investory. Ohrožení by byli vlastníci nemovitostí, vlastníci akcií a držitelé dluhopisů nejen kvůli omezeným zahraničním investicím, ale také kvůli vyšším úrokovým sazbám. Samozřejmě, cena ropy v amerických dolarech by vzrostla, avšak již by nebylo nic, co by vyvolalo novou vlnu poptávky po dolarech.

Zlotřilé státy

První členskou zemí OPEC, která přestala být věrná americkému dolaru, byl Írán, který o svém zájmu prodávat ropu za euro hovoří již od roku 1999. V lednu 2002 americký prezident George W. Bush označil Írán za jeden ze států "osy zla", čímž v této zemi vyvolal vlnu protiamerických demonstrací a nepochybně zvrátil politickou a náboženskou liberalizaci země. Přesto se íránská vláda nenechala zastrašit a v roce 2002 většinu svých devizových rezerv převedla na euro. Návrh na prodej ropy za euro zvažuje íránská centrální banka a parlament.

Uvidíme, zda se Spojeným státům podaří destabilizovat mladou íránskou demokracii a nahradit ji pro sebe vhodnou diktaturou, která (jen náhodnou shodou okolností) bude dávat přednost dolaru před eurem.

Dalším provinilcem byla Venezuela. V roce 2000 venezuelský prezident Hugo Chávez svolal konferenci o budoucnosti fosilních paliv (uhlí, ropa, zemní plyn) a obnovitelných zdrojích energie. Závěry této konference pak v září 2000 přednesl na summitu zemí OPEC. Mimo jiné doporučil, aby vznikl počítačový barterový systém pro přímou směnu ropy za potřebné zboží a služby bez použití amerických dolarů nebo jiné měny. Tento systém by umožnil nákup ropy také chudším zemím, které nemají velké měnové rezervy. Chavez uvedl, že jeho země provedla třináct barterových obchodů. Při jednom z nich Kuba zaplatila za ropu zajištěním zdravotních služeb ve venezuelských vesnicích. V dubnu 2002 se Chávez stal obětí státního převratu. Tento vývoj přivítala Bushova vláda stejně jako novináři řady amerických novin. Převrat však trval jen dva dny a objevily se důkazy, že za ním stála americká vláda.

Dosud nejvýraznějším odpůrcem amerického dolaru byl Irák. Připomeňme, že americká vláda režim diktátora Saddáma Husajna zpočátku podporovala a později tolerovala. Připomeňme také, že jedním z argumentů americké vlády, proč zaútočit na Irák, bylo osvobození Kurdů od irácké nadvlády. Snadno lze porovnat situaci iráckých Kurdů před válkou a po ní. Irácká vláda v říjnu 2000 přesvědčila Organizaci spojených národů, aby Iráku umožnila prodávat ropu za euro místo za dolary od 6. listopadu 2000. Irák pak převedl celý rezervní fond programu "ropa za potraviny" z dolarů na eura. Americké sdělovací prostředky tuto důležitou zprávu přešly mlčením.

Ve světle historie zahraniční politiky americké vlády, která svrhla nepohodlné režimy v Chile, v Nicaraguy a téměř také ve Venezuele, lze jen těžko uvěřit, že motivy irácké vojenské operace "Freedom", provedené přes nesouhlas Organizace spojených národů a některých evropských zemí, byly pouze morální.

Hlavním argumentem Spojených států a jeho spojenců pro válku proti Iráku byl vývoj jaderných, chemických a biologických zbraní Husajnovým režimem. Žádné takové zbraně však dosud nebyly objeveny. Zbrojní inspektor Organizace spojených národů Scott Ritter v rozhovoru pro Českou televizi 21. listopadu 2003 uvedl, že žádné zbraně hromadného ničení na území Iráku neexistovaly, protože nebyly nalezeny sebemenší stopy po jejich výrobě. Dále uvedl, že Spojené státy americké pracovaly před zahájením války s dezinformacemi, aby zmátly světovou veřejnost a přesvědčily ji o nutnosti vojenského zásahu.

Nelze přehlédnout, že na obnově Iráku se mají podílet především firmy ze Spojených států amerických. Nelze ani přehlédnout trvající přítomnost amerických jednotek v Iráku a neochotu americké vlády předat osud této země do rukou iráckého lidu. Americká upřímnost brzy možná projde zajímavým testem. Co když nová irácká vláda bude nadále prodávat ropu za eura?

Nyní americká vláda rozšířila svoji válečnou rétoriku také proti Iránu a proti Sýrii. Jen mimochodem, Sýrie by také ráda prodávala svoji ropu za eura, protože většinu dovozu platí v této měně.

Abychom však nebyli nespravedliví: boj proti terorismu je velmi záslužným a prvořadým úkolem. Proč však Spojené státy neplánují válku proti Somálsku, v němž jsou důležité základny teroristické organizace Al Quaeda? Proč nic nepodniknou proti krvavému palestinskému terorismu a izraelským vojenským odvetám? A konečně proč budují neuvěřitelně nákladný národní protiraketový systém proti hrozbě jaderného raketového útoku ze Severní Korei místo aby další válečnou operací typu "Freedom" osvobodily korejský lid od komunistické nadvlády?

Cena svobody ve Spojených státech

Od roku 1973 více než 100 na smrt odsouzených vězňů bylo shledáno nevinnými. Počet nevinných vězňů, kteří nebyli odsouzeni k trestu smrti, avšak strávili řadu let ve vězení, přesahuje 200. Více než dvě třetiny těchto nespravedlivě odsouzených nedostaly žádné odškodnění, dokonce ani pouhou právní náhradu nebo běžný plat za práci odvedenou ve vězení. Pouze 15 z 50 amerických států má zákon o odškodnění nespravedlivě vězněných. Ve 13 z těchto států je odškodné omezeno a je nižší, než obvykle obdrží filmová hvězda za pomluvu ve sdělovacích prostředcích. V ostatních 35 státech odškodné závisí výlučně na rozhodnutí soudu. Federální právo má pravidlo pro odškodnění, podle něhož maximální odškodné by nemělo překročit 5000 dolarů (to není tisková chyba). Jakou cenu tedy má svoboda ve Spojených státech?

Podle článku Gavin R. Putlanda The War to Save the U.S. dollar uveřejněného 26.3.2003 zpracoval a překlad pořídil Jiří Svršek. Článek v české verzi vyšel na serveru natura.eri.cz.